

Sygn. akt III AUa 773/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Jolanta Pietrzak (spr.)
Sędziowie	SSA Krystyna Merker SSA Maria Małek - Bujak
Protokolant	Sebastian Adamczyk

po rozpoznaniu w dniu 25 stycznia 2017 r. w Katowicach

sprawy z odwołania P. G. (P. G.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach

z dnia 10 marca 2016 r. sygn. akt XI U 3009/15

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

/-/ SSA K. Merker /-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa773/16

UZASADNIENIE

Decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 3 lipca 2015r. zobowiązano ubezpieczonego P. G. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. w łącznej kwocie 25.373,16 zł.

Organ rentowy stanął na stanowisku, że ponieważ w dniu (...) ubezpieczony ukończył 25 rok życia nie będąc studentem ostatniego roku studiów,
to świadczenie pobrane od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. jest świadczeniem nienależnym.

W odwołaniu od w/w decyzji ubezpieczony P. G. wskazał, że uważa, iż za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. wypłacone świadczenie należy mu się. Opierając się na orzecznictwie Sądów Apelacyjnych i Sądu Najwyższego wywodził, że renta rodzinna przysługuje do zakończenia roku studiów, podczas którego uprawniony do renty ukończył 25 rok życia.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania podnosząc, że świadczeniobiorca ukończył 25 rok życia nie będąc studentem ostatniego roku studiów. Ponieważ zaś odwołujący ukończył 25 rok życia w dniu (...), to od dnia 1 kwietnia 2014r. renta rodzinna mu nie przysługuje.

Wyrokiem z dnia 10.03.2016r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zwolnił P. G. z obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia renty rodzinnej za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kwotę 2.400,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ustalił:

P. G., ur. w dniu (...), na podstawie decyzji ZUS z dnia 10 listopada 1991r. miał przyznane prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu A. G. od dnia 19 września 1991r.

Wyższa Szkoła (...) w P. Wydział Zamiejscowy w C. zaświadczeniem z dnia 8 lipca 2008r. potwierdziła, że ubezpieczony w roku akademickim 2008/2009 został przyjęty na I rok studiów pierwszego stopnia. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano rentę rodzinną do 31 października 2008r. (decyzja z dnia 31 lipca 2008r.).

Z kolei Politechnika (...) Wydział (...) w K. zaświadczeniem z dnia 1 października 2008r. potwierdziła, że ubezpieczony w roku akademickim 2008/2009 był studentem I roku I semestru studiów stacjonarnych I stopnia licencjackich 6-semesterowych. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej do 30 września 2011r.

Następnie Politechnika (...) Wydział (...) w K. zaświadczeniem z dnia 20 października 2008r. potwierdziła, że ubezpieczony w roku akademickim 2009/2010 był studentem II roku III semestru studiów stacjonarnych I stopnia licencjackich 6-semesterowych. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej kolejno do 30 września 2011r.

Następnie Wydziałowa Komisja Rekrutacyjna Wydziału (...) Politechniki (...) decyzją z dnia 1 sierpnia 2011r. przyjęła ubezpieczonego na studia stacjonarne magisterskie na Wydział (...), kierunek (...) w Z.. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej do 31 października 2011r.

Politechnika (...) Wydział (...) w K. zaświadczeniem z dnia 7 października 2011r. potwierdziła, że ubezpieczony w roku akademickim 2011/2012 był studentem I roku I semestru studiów stacjonarnych II stopnia magisterskich 4-semesterowych. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej do 30 września 2013r.

Zaświadczeniem z dnia 12 października 2012r. Politechnika (...) potwierdziła, że ubezpieczony w roku akademickim 2012/2013 był studentem II roku III semestru studiów niestacjonarnych (zaocznych) I stopnia inżynierskich 7-semesterowych na kierunku (...). Termin ukończenia studiów określono na 28 lutego 2015r. Na tej podstawie ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej do 31 marca 2014r.

W dniu (...) ubezpieczony ukończył 25 rok życia i nie był studentem ostatniego roku studiów, o czym ZUS był poinformowany.

Wydział (...) Politechniki (...) w Z. zaświadczeniem z dnia 18 stycznia 2014r. potwierdził, że ubezpieczony w roku akademickim 2013/2014 był studentem III roku V semestru studiów niestacjonarnych (zaocznych) I stopnia inżynierskich 7-semestrowych na kierunku (...). Programowy termin ukończenia studiów określono na 31 marca 2015r. Na tej podstawie decyzją z dnia 27 marca 2014r. ubezpieczonemu przyznano prawo do renty rodzinnej do 31 marca 2015r. i przeliczono jej wysokość za okres od 1 stycznia 2014r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Przyznana renta rodzinna w marcu 2014r. została zwaloryzowana. Decyzją z dnia 8 kwietnia 2015r. wstrzymano jej wypłatę powołując się na brak prawa ubezpieczonego do tego świadczenia.

W toku postępowania wyjaśniającego organ rentowy uzyskał informację, że ubezpieczony P. G. w roku akademickim 2015/2016 jest studentem IV roku VII semestru studiów niestacjonarnych (zaocznych) I stopnia inżynierskich 7-semestrowych. Na VII semestr studiów ubezpieczony uzyskał wpis w dniu 30 września 2014r. Programowy termin ukończenia studiów określono na 31 marca 2016r.

Wobec powyższego zaskarżoną decyzją z dnia 3 lipca 2015r. organ rentowy zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. w łącznej kwocie 25.373,16 zł.

Wobec poczynionych ustaleń Sąd uznał odwołanie za zasadne podnosząc w motywach rozstrzygnięcia co następuje:

W toku niniejszego postępowania organ rentowy nie kwestionował okoliczności, iż w spornym okresie od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. ubezpieczony kontynuował naukę na studiach magisterskich II stopnia, oraz że organ rentowy za ten okres wypłacił ubezpieczonemu świadczenie – rentę rodzinną – na podstawie własnej decyzji.

Sporna w sprawie kwestia sprowadza się do ustalenia czy świadczenie wypłacone ubezpieczonemu przez organ rentowy za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 maja 2015r. w łącznej kwocie 25.373,16 zł było świadczeniem nienależnie pobranym przez ubezpieczonego.

Dla przedmiotowej sprawy istotne znaczenie ma definicja pojęcia nienależnie pobranego świadczenia. W potocznym rozumieniu tego pojęcia, nienależne świadczenie stanowi formę wzbogacenia określonego podmiotu, które nastąpiło bez podstawy prawnej. Osoba, która otrzymała w takich okolicznościach świadczenie, powinna dokonać jego zwrotu.

W ujęciu prawnym ta ogólna reguła ulega często modyfikacjom, czego przykładem są przepisy ustawy emerytalnej, regulujące zagadnienie nienależnych świadczeń. Prawo emerytalno-rentowe bowiem konstruuje „własne”, odrębne od ogólnie rozumianego, pojęcie nienależnych świadczeń.

Cechą konstrukcyjną ubezpieczeniowego pojęcia nienależnego świadczenia jest „świadomość osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania jej tego świadczenia w całości lub części od początku albo w następstwie później zaszłych zdarzeń (zła wiara)”.

Pojęcie to odnosi się wyłącznie do świadczeń ubezpieczeniowych, czyli kwot emerytur i rent wypłaconych z funduszu ubezpieczeń społecznych, w celu realizacji ciężącego na organie rentowym obowiązku wobec osoby, w stosunku do której została wydana decyzja rentowa. Wobec tego nie jest nienależnym świadczeniem ubezpieczeniowym świadczenie bezpodstawnie wypłacone i pobrane przez „osobę nieuprawnioną”. „Osobą uprawnioną” w rozumieniu art. 138 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest osoba wskazana w decyzji organu rentowego albo sądu opiekuńczego.

Cytowany przepis ogranicza obowiązek zwrotu świadczeń za okres nie dłuższy niż

12 miesięcy od dnia ich wypłacenia, jeżeli osoba, która pobrała nienależne świadczenie, zawiadomiła organ o zaistnieniu okoliczności powodujących ustanie, zawieszenie prawa do świadczeń lub wstrzymanie ich wypłaty, a mimo tego świadczenie było jej nadal wypłacane. W sytuacji niezawiadomienia organu o zmianach w prawie do świadczeń, w stosunku do stanu z dnia wydania decyzji oraz w pozostałych przypadkach wskazanych w ust. 2 omawianego przepisu, obowiązkiem zwrotu były objęte nienależnie pobrane świadczenia za okres nie dłuższy niż trzy lata od dnia ich wypłacenia.

Zatem bezpodstawne wypłacenie emerytury lub renty „osobie uprawnionej” w innych przypadkach niż określone w cytowanym przepisie, np. na skutek błędu organu rentowego lub odwoławczego, czyni to świadczenie niezwracalnym, czyli należnym (świadczenie takie nie jest świadczeniem nienależnym).

W przedmiotowej sprawie nie mamy do czynienia z nienależnie pobranym świadczeniem. Sąd ustalił bowiem w oparciu o akta ZUS, że ubezpieczony poinformował organ rentowy o wszystkich okolicznościach związanych z jego sytuacją faktyczną. Zatem organ rentowy wiedział, kiedy ubezpieczony ukończy 25 rok życia i na jakim etapie edukacji znajduje się w dacie wydania ostatecznej decyzji o przyznaniu prawa do dalszej wypłaty renty. Zatem ubezpieczonemu nie sposób przypisać złej woli w zakresie informowania organu rentowego o stanie faktycznym. W tym stanie sprawy Sąd uznał w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy i przytoczone przepisy oraz ich wykładnię, że świadczenie wypłacone ubezpieczonemu za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. w łącznej kwocie 25.373,16 zł nie nosi znamion świadczenia nienależnie pobranego w rozumieniu art. 138

ust. 1 i 2 w/w ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Skoro wypłacone przez organ rentowy świadczenie nie nosi znamion świadczenia nienależnie pobranego, to w myśl art. 138 ust. 1 ustawy o emerytalnych i rentowych z FUS a contrario, ubezpieczony nie jest obowiązany zwrócić świadczenia – wypłaconych kwot renty rodzinnej po zmarłym ojcu – za okres

od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. Zaskarżoną zatem decyzję ZUS należało uznać za nieprawidłową.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w związku z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r., zmienionego rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2015r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokatów oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ustalając w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego inne stawki poczynając od 1 sierpnia 2015r.

Zasądzając koszty zastępstwa procesowego Sąd bada nakład pracy pełnomocnika i zakres jego przyczynienia się do wyjaśnienia sprawy. Ponieważ w rozpoznawanej sprawie pełnomocnik wykazał się wnikliwością i starannością w przygotowaniu materiału dowodowego, oraz z uwagi na wartość przedmiotu sporu, Sąd uznał za zasadne przyznanie mu wynagrodzenia w kwocie 2.400,00 zł, o czym Sąd orzekł w punkcie 2 sentencji wyroku.

Apelację od tego wyroku wywiódł organ rentowy zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, a przez to błędną jego ocenę prowadzącą do zwolnienia ubezpieczonego z obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia renty rodzinnej za okres od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r.

2. naruszenie prawa materialnego:

- art. 138 ust. 2 w związku z art. 68 ust.2 z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wyrażające się w przyjęciu, że wypłacone ubezpieczonemu świadczenie renty rodzinnej w okresie kwiecień 2014r. - marzec 2015r.

nie miało charakteru nienależnie pobranego,

- art. 98 § 3 i 4 k.p.c oraz § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu poprzez ich niezastosowanie i zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kwoty kosztów nie znajdującej oparcia w przepisach określających stawki przewidziane dla spraw o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego.

Wskazując na przytoczone zarzuty skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Ubezpieczony w odpowiedzi na apelację wnosił o jej oddalenie i zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna.

Stosownie do art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, przy czym jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

W wyroku z dnia 3.03.2016r. II UK 82/15 (Legalis 1442869) SN wyjaśnił, że do przedłużenia prawa do renty rodzinnej niezbędne jest, aby w dniu osiągnięcia 25 lat życia dziecko już było na ostatnim roku studiów wyższych, nie zaś by miało osiągnąć taki status

w choćby niedalekiej przyszłości, z zastrzeżeniem, że na ostatnim roku studiuje student, który zdał wszystkie egzaminy i uzyskał wszystkie zaliczenia wymagane na przedostatnim roku studiów, przy czym ustalenie daty, w której dziecko pobierające rentę rodzinną było

na ostatnim roku studiów w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych następuje przy uwzględnieniu wpisu na ostatni rok studiów dokonanego na podstawie regulaminu obowiązującego daną uczelnię.

Z niekwestionowanych ustaleń Sądu I instancji wynika, że w momencie ukończenia 25 lat tj. w dacie (...) ubezpieczony nie był studentem ostatniego roku studiów albowiem ubezpieczony w roku akademickim 2013/2014 był studentem III roku V semestru studiów niestacjonarnych (zaocznych) I stopnia inżynierskich 7-semestrowych na kierunku (...), a wpis na ostatni IV rok VII semestr uzyskał dopiero 30.09.2014r.

Niewątpliwie zatem ubezpieczony w spornym okresie nie mieścił się już w kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej.

Pozostaje zatem rozważyć, czy wypłacona mu w spornym okresie renta rodzinna była świadczeniem nienależnie pobranym.

Sąd I instancji uznał, że skoro ubezpieczony poinformował organ rentowy

o wszystkich okolicznościach związanych z jego sytuacją faktyczną, to organ rentowy wiedział, kiedy ubezpieczony ukończy 25 rok życia i na jakim etapie edukacji znajduje się

w dacie wydania ostatniej decyzji o przyznaniu prawa do dalszej wypłaty renty, a zatem ubezpieczonemu nie sposób przypisać złej woli w zakresie informowania organu rentowego

o stanie faktycznym i tym samym świadczenie wypłacone ubezpieczonemu za okres

od 1 kwietnia 2014r. do 31 marca 2015r. w łącznej kwocie 25.373,16 zł nie nosi znamion świadczenia nienależnie pobranego w rozumieniu art. 138 ust. 1 i 2 w/w ustawy o emeryturach i rentach z FUS i nie podlega zwrotowi.

Zgodnie z art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

3. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Zgodnie z ust. 4 cyt. przepisu nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Wnioski Sądu I instancji nie są jednak uprawione w świetle treści powołanego przepisu i zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Po pierwsze decyzje organu rentowego zawierały stosowne pouczenia w zakresie dotyczącym uprawnień do renty rodzinnej (np. pkt XII.1 decyzji z 22.11.2012r. - k. 106, decyzji z 7.03.2014r.- k. 113) zatem ubezpieczony wiedział, w jakiej sytuacji może zachować prawo do renty rodzinnej po ukończeniu 25 roku życia.

Po drugie istotnie w aktach rentowych, w dokumentach poprzedzających wydanie decyzji potwierdzającej prawo do renty rodzinnej do 31 marca 2015r. znajduje się m.in. pismo ubezpieczonego z 20 stycznia 2014r. (k. 108) zawierające informację, iż z dniem

17 lutego 2014r. rozpoczyna się ostatni rok studiów, którego planowe zakończenie przypada na dzień 31 marca 2015r. Z kolei z zaświadczeń Politechniki (...) z 18 stycznia 2014r. oraz 11 lutego 2014r. (k. 109, 112) nie wynikał termin rozpoczęcia ostatniego roku studiów. Informację o uzyskaniu przez ubezpieczonego wpisu na ostatni rok studiów w dniu

30 września 2014r. zawierało dopiero zaświadczenie Politechniki (...) z 10 czerwca 2015r. (k. 122).

Po trzecie wreszcie zawiadomienie organu rentowego o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części ma tylko ten skutek, że organ rentowy nie może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy.

Tymczasem w rozpatrywanej sprawie organ rentowy domagał się zwrotu świadczenia rentowego za okres 12 miesięcy, a zatem uznać należało, że zaskarżona decyzja była prawidłowa.

Z przytoczonych względów Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

/-/ SSA K. Merker /-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek